

Szemináriumi tematika és irodalom: 2025/2026. 2. félév
Forráselemzés DMA I. évfolyam: BTTR10625DMA
 Kurzusvezető: Velkey Ferenc

Időpont: Kedd, 10.00–11.40. Hely: 314.

Dátum	Február			Március				Tavaszi szünet	Április				Május	
	10.	17.	24.	3.	10.	17.	24.		7.	14.	21.	28.	5.	12.

Pótóra, ha kell:

A kurzus célja a hallgatók forrásfeldolgozó, -értelmező és -elemző képességének fejlesztése. Mivel a BA képzés keretében a magyar eszmetörténet kulcsművei csak köztörténeti sémaelbeszélésbe illesztve kerülhettek tárgyalásra, ezért a kurzus alkalmas arra, hogy a hallgatók általános szakmai olvasottságát mélyítse miközben megalapozza a forrásolvasó gyakorlatukat. A kurzus résztvevői először megismerkednek a politikai gondolkodástörténet alapvető elméleti-módszertani iskoláival, majd az elsajátított kérdésfeltevéseket, módszereket alkalmazva 19. századi magyar szövegek és kulcsfogalmak (nemzet, szabadság, forradalom) vizsgálatával foglalkoznak.

A hallgatók kötelességei a kurzus korrekt látogatása és a természetes órai aktivitás mellett:

- Témakidolgozás bevezető előadás formájában (elvárt, de nemkötelező) prezentációval. Kb. 15–25 perc előadás, amelynek a fő célja a közös témafeldolgozás előkészítése.
- Három a felkészülést segítő (óra előtti) feladat elkészítése az e-learning rendszerben.
- Írásban elkészített forráselemzés a választott téma egyik forrásának egyik szövegéről. (A forrástípussal kapcsolatos szakmai megfontolások felvillantása, a szöveg hely „elsődleges kontextusának” vizsgálata, a megszólaló szándékainak mérlegelése, értelmezés stb.). Min. 3 teljes szöveges oldalt tartalmazó, szakmai apparátussal ellátott elemzés. Az írásbeli feladat leadásának határideje: 2026. május. 5.

A bevezető órák témái:

1. Témaegyeztetés, bevezetés.
2. Az eszmetörténet „új irányzatainak” lényege és magyarországi adaptációja: a kontextualista-intencionalista (cambridge-i) eszmetörténet; a konceptualista (fogalomtörténeti) közelítésmód.

A politikai gondolkodástörténet mű- (forrás-) központú témái:

3. Széchenyi István: Hitel. (Egy genetikus olvasat tanulságai.);
4. Beszédmódok és értékdimenziók az egykori Hitel-vitában. (Felhők... és Észrevételek...);
5. Wesselényi Miklós: Balítéletekről. Út a „közbizalomhoz” az előítéletek legyőzésén és az önismereten keresztül.
6. Nemzetfogalmak I. Széchenyi István: Hunnia. A nemzet (fogalom) mint poliszémia;
7. Nemzet-fogalmak II. Szontagh Gusztáv második Propyleumok-ja. A nemzet (fogalom) mint definíció;
8. A Dessewffyék konzervativizmusa és helyük a magyar konzervatív kánonban;
9. Asbóth János hagyomány-teremtése: a Magyar konzervatív politika;
10. Számvetés és újrakezdés. Kemény Zsigmond esszéi és eszményei a Forradalom után;
11. Reformkori szabadságfogalmak vitahelyzetekben. A szabadság „helyesen” Széchenyi, Wesselényi és Kossuth érveléseiben;
12. Forradalom-fogalmak (és fogalmak a forradalomban).
13. „Magasabb szinten” az eszmetörténet új irányzatairól.

Debrecen, 2026. február 7-én

Velkey Ferenc

Tematika forrás- és szakirodalomjegyzékkel

I. Bevezetés (1–2.)

1. Témaegyeztetés, bevezetés

Jegyzéként a félévhez ajánlott:

- **Takáts József:** Modern magyar politikai eszmetörténet. Osiris, Bp., 2007. 7–74.
- **Schlett István:** A politikai gondolkodás története Magyarországon. 1–2. Századvég, Bp., 2009., 2010. [vagy I–II. 2018.] I. 323-tól végig; II. 11–47., 708–735.

Kiegészítő jegyzéként:

- **Balázs Zoltán – Molnár Csaba:** Irányzatok a magyar politikai gondolkodásban. Jelen és múlt. Osiris Kiadó, Bp., 2019. 35–151.

Ajánlott irodalom a jegyzetek koncepciójához és recepciójához:

- **Takáts József:** Magyar politikai beszédmódok a XIX. század elején. A keret. In: Szajbély Mihály (szerk.): Mesterek, tanítványok. Ünnepi tanulmánykötet a hetvenéves Csetri Lajos tiszteletére. Budapest, 1999. 224–248. (vagy in: Takáts József: A megfelelő ötvözet. Osiris, Bp., 2014.; rövidítve de kiegészítve: Takáts József: Modern magyar politikai eszmetörténet. Budapest, 2007. 14–21.)
- **Schlett István:** Bevezetés. In: Uó: A politikai gondolkodás története Magyarországon. I. Századvég, Bp., 2018. 13–52.
- **Takáts József:** Schlett István műve és az „új eszmetörténet-írás”. Századvég, 17. évf. (2012) 64. (2.) sz. [Schlett] 15–24.
- **Hönich Henrik – Koi Gyula – Nagy Ágoston – Sáfrán József:** Meglátások Schlett István: A politikai gondolkodás története Magyarországon című monográfiájának négy kötetes legújabb kiadásáról – I. rész. Polgári Szemle, 17. évf. (2021.) 4–6. sz. 274–288.

2. Az eszmetörténet „új irányzatainak” lényege és magyarországi adaptációja.

(Alapfogalmak: a konceptualista és kontextualista-intencionalista eszmetörténethez)

Elsődleges irodalom:

- **Trencsényi Balázs:** Eszmetörténeti program és módszertani adaptáció.
 - In: Trencsényi Balázs: A politika nyelvei. Eszmetörténeti tanulmányok. Budapest, 2007. 13–58. [vagy: Uó: Kulcszavak és politikai nyelvek: gondolatok a kontextualista-konceptualista eszmetörténeti módszertan kelet-közép-európai adaptációjáról. In: Szekeres András (szerk.): A történész szerszámládája. [...] Budapest, 2002. 117–158.]
- A 2. előadás anyaga (kézirat, pdf – A konceptualista és kontextualista-intencionalista eszmetörténet hazai adaptációjáról.)

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Bence György:** Márkus és a kulcsszavak. In: Háy János – Erdélyi Ágnes – Lakatos András (szerk.): Lehetséges-e egyáltalán? Márkus Györgynek – tanítványai. Budapest, 1993. 81–97.
- **Bene Sándor:** Eszmetörténet és irodalomtörténet. A magyar politikai hagyomány kutatása. Budapesti Könyvszemle, 19. évf. (2007) 1. sz. 50–64.
- **Scheibner Tamás:** Három hagyomány az angol-amerikai eszmetörténet-írásban. Helikon. Irodalomtudományi Szemle, 55. évf. (2009) 1–2. sz. 36–49.
- **Nagy Ágoston:** A „politikai gondolkodás történetének” kontextualista-konceptualista dimenziói. Századvég, 17. évf. (2012) 64. (2.) sz. [Schlett] 41–62.

II. Eszmetörténeti mélyfúrások (3–12.)

3-4. Széchenyi István: *Hitel*. Beszédmódok és értékdimenziók az egykori *Hitel*-vitában.

Alapszövegek:

- 3. Gróf **Széchenyi István**: *Hitel*. Pest, Trattner és Károlyi, 1830. 41-ig és 153–184.
- 3–4. Szövegválogatás a *Hitelhez* (kéziratban megosztva)
- 4. [N. N.]: **A Felhők**. Röpirat Széchenyi „Hitel” cz. műve ellen. In: „Nincs egy igaz barátom sel!” Tanulmányok Széchenyi István politikai kapcsolatainak történetéhez. (Speculum Historiae Debreceniense 10.) Szerk.: Velkey Ferenc. Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen 2012. 27–51. (pdf.)
- 4. [N. N.]: **Észrevétel**. A’ Hitelre mellyet irt Gróf Széchenyi Istvány, S. a. r. és bev. Bátor Anna. In: Jólét és erény i. m. 170–194. (reciti pdf.)

Elsődleges irodalom:

- 3. **Gergely András**: Széchenyi István. [mint író] Kalligram, Pozsony 2006. 42–82.; [vagy:] **Gergely András**: Széchenyi eszmerendszerének kialakulása. Akadémiai, Bp., 1972. 83–147.
- 3–4. **Jólét és erény**. Tanulmányok Széchenyi István *Hitel* című művéről Szerk. Hites Sándor. reciti, Bp., 2014. (Hagyományfrissítés 2) –194. (<http://reciti.hu/2014/2062>) Főként: **Szegedy-Maszák Mihály** (29–37.), **Takáts József** (39–59.); **Dobszay Tamás** (77–93.) és **Hites Sándor** (95–131.) írásai.
- 4. **Viszota Gyula**: A kortársak Széchenyi Hiteléről. ITK, 1935. 113–124., 225–240., 339–353. (pl. http://epa.oszk.hu/00000/00001/00157/pdf/itk_1935_4_337-353.pdf)
- 4. **Szabó Tibor Zsombor**: „Én a pipás Bajtársok szakállára merem mondani: E’ mellett maradjunk.” – a *Hitel*-receptió egy gyöngyszeme elé. In: „Nincs egy igaz barátom sel!”... i. m. 11–26.

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Iványi-Grünwald Béla**: Gr. Széchenyi István *Hitel* című munkája: Történeti bevezetés. In: Gróf Széchenyi István *Hitel*, a Taglatat és a *Hittel*lel foglalkozó kisebb iratok. Szerk. és bev.: Uő, Magyar Történelmi Társulat, Bp., 1930 (SZIÖM II.)
- **Jólét és erény**. i. m. (<http://reciti.hu/2014/2062>) A kötet további tanulmányai: **Horkay-Hörcher Ferenc** (9–27.), **Szegedy-Maszák Mihály** (29–37.), **Rákai Orsolya** (61–76.) **Halmos Károly** (133–146.) és **Somorjai Szabolcs** (147–164.)
- **Vaderna Gábor**: Élet és irodalom. Az irodalom társadalmi használata gróf Dessewffy József életművében. Ráció Kiadó, Bp., 2013. 253–294. (vagy: Uő: A Hamvvevő filozófiája. A *Hitel*vita eszmetörténeti helyéhez. Századvég, Új évf. 55. (2010) 1. sz. 43–81.

5. Wesselényi Miklós: *Balítéletekről*.

Út a „közbizalomhoz” az előítéletek legyőzésén és az önismereten keresztül.

Alapszöveg:

- **B. Wesselényi Miklós**: *Balítéletekről*. Bukarestben, [valójában: Lipcse] 1833. V–XXXVI. és 1–15.; 48–81.; 155–190.

Elsődleges irodalom:

- (kézikönyvként:) **Trócsányi Zsolt**: Wesselényi Miklós. Akadémiai, Bp., 1965. 122–154.
- **Miru György**: A *Balítéletekről* és a politikai nyelvek. In Anka László – Kovács Kálmán Árpád – Ligeti Ádám – Makkai Béla – Schwarzwölder Ádám szerk.: *Natio est semper reformanda*. Tanulmányok a 70 éves Gergely András tiszteletére. Károli Gáspár Egyetem, L’Harmattan. Bp., 2006. 104–115.

- **Dobszay Tamás:** „Szokjon gyapjas fülök az ezután már gyakrabban hallható igazság szavához.” A politikai élet verbális közegének átrendeződése a reformkorban. Századvég, 13. évf. (2008) 47. sz. 113–150.

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Szilágyi Márton:** Lehet-e egy irodalmi szöveg eszmetörténeti forrás? (Édes Gergely verse és Wesselényi Miklós Balítéletekről című könyve kapcsán). Sic itur ad astra, 27. évf. (2019) 68. sz. 77–92.
- **Völgyesi Orsolya:** Ősi alkotmány és törvényhozói szabadság. Versengő politikai nyelvek a polgári törvények vitájában az 1832–1836-os országgyűlésen. Történelmi Szemle, 55. évf. (2013.) 3. sz. 401–424.
- **Dávid Gábor Csaba:** Wesselényi szépírói tevékenysége. In: Előadások és tanulmányok Wesselényi Miklósról. (Erdélytörténeti könyvek 1.) Szerk. Takács Péter. Debrecen, 1997. 131–157.
- **Dávid Gábor Csaba:** „Célunk tökéletesedésünk.” A nemzetnevelő Wesselényi Miklós. Bp., Argumentum Kiadó, 2013.
- **Veres Dániel:** Wesselényi Miklós. Móra, h. n. 1983. 94–108.

6. Nemzetfogalmak I. Széchenyi István: *Hunnia*. A nemzet (fogalom) mint polisziémia.

Alapszövegek:

- **Széchenyi István:** Hunnia. Heckenast Gusztáv. Pesten: 1858 [1860.] 44–58, 72–128. [google books; reprint Bp., 1985.]
- *Hunnia*. Széchenyi István kéziratának kéziratos és gépelt változata. MTAK Kt. SzGy. K/261. pdf. 68–77., 195–212. (kéziratban megosztva)

Elsődleges irodalom:

- **Deák Ágnes – Velkey Ferenc:** Széchenyi Hunniája. In: Péntes Ferenc – Rácz Sándor – Tóth-Matolcsi László (szerk.): A szabadság felelőssége. Írások a 65 éves Dénes Iván Zoltán tiszteletére. Debrecen, 2011. 135–139.
- **Deák Ágnes:** „Austriának semmi joga hozzánk”. Széchenyi Hunniája. In: A szabadság felelőssége. i. m. 140–149.
- **Gergely András:** A nemzeti nemzetiségi érdekegyesítés formálódása. In: Uő. Egy nemzetet az emberiségnek. i. m. 121–135.

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Lajtai L. László:** „Magyar nemzet vagyok” – Az első magyar nyelvű és hazai tárgyú történelemkönyvek nemzetdiskurzusa. Argumentum – BISzM, Bp., 2013. 13–48.
- **Péter László:** 'Állam', 'nemzet', 'nemzeti kisebbség' – Három szó használata. In: Uő: Az elbától keletre. tanulmányok a magyar és kelet-európai történelemből. Osiris Kiadó, Bp., 1998. 138–147.
- **S. Varga Pál:** A nemzeti költészet csarnokai. A nemzeti irodalom fogalmi rendszerei a 19. századi magyar irodalomtörténeti gondolkodásban. [Budapest], 2005. 69–81., 159–166., 233–248. és 275–287.
- **Szűcs Jenő:** Nemzet és történelem. Tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1984². 23–65.
- **Dénes Iván Zoltán:** Liberális nacionalista modernizációs programok és identitásminták. In: Uő (szerk.): Liberalizmus és nemzettudat. Dialógus Szabó Miklós gondolataival. Argumentum Kiadó—Bibó István Szellemi Műhely, Budapest, 2008. 183–222.

7. Nemzet-fogalmak II. Szontagh Gusztáv „propyleumai.”

A nemzet (fogalom) mint definíció.

Alapforrások:

- **Szontagh, Gusztáv:** Propylaeumok a társasági phikosophiához tekintettel hazánk viszonyaira. Emich Gusztáv. Buda, 1843. főként: 163–175. [google books]
- **Szontagh Gusztáv:** Emlékezések életemből. Szerk.: Mester Béla. MTA BTK FI – Gondolat Kiadó, Bp., 2017. 18–19, 29–33, 50–53, 151–166.

Elsődleges irodalom:

- **Csorba, László:** A szenvedelmes filozófus és a politikai nemzet. Szontagh Gusztáv útja a közélet liberalizmus táborába. In: Nemzeti és társadalmi átalakulás a XIX.

században Magyarországon. Tanulmányok Szabad György 70. születésnapjára. Szerk.: Orosz István [...]. Bp., 1994. 263–276.

- **Mester Béla:** Magyar philosophia. A szenvedelmes dinnyésztől a lázadó Ikaroszig. Pro Philosophia. Kolozsvár–Szeged, 2006. 118–130. [MEK teljes kötet]
- **Mester Béla:** A nemzet mint kommunikációs közösség. Szontagh Gusztáv politikafilozófiai kísérletében. Beszélő, 10. (2005) 5–6.: 140–146.
- **Varga János:** Helyét kereső Magyarország. Politikai eszmék és koncepciók az 1840-es évek elején. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1982. 25–41.

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Csorba László:** A középutas liberalizmus és az ellenzéki alternatíva. Szontagh Gusztáv politikai publicisztikája az 1840-es években. In: Az Ellenzéki Nyilatkozat és a kortársak. Tudományos emlékülés. Zalaegerszeg, 1997. június 7. Szerk.: Molnár András. Zalaegerszeg, 1998. 35–48.
- **Gergely András:** A nemzeté válás programjai. In: Uő. Egy nemzetet az emberiségnek. i. m. 99–120.
- **Perecz László:** Nemzet, filozófia, „nemzeti filozófia. Eszmetörténeti könyvtár 7. h. n. Argumentum Kiadó, Bibó István Szellemi Műhely. 2008. 92–115.
- **Kiss László:** A szlovák nemzeti tudat születése. Tanulmányok a szlovák „nemzeti ébredés” és a reformkori szlovák–magyar viszony történetéből. [Gebei S. (szerk.) Acta Academiae Paedagogicae Agriensis Nova Series Tom. XXXII. Sectio Historiae] Eger. 2005.
- **Gyurgyák János:** Ezzé lett magyar hazátok. A magyar nemzeteszmé és nacionalizmus története. Osiris kiadó, Budapest, 2007. 21–82.

8–9. A Dessewffyék konzervativizmusa és helyük a magyar konzervatív kánonban – Asbóth János hagyomány-teremtése: a *Magyar konzervatív politika*.

Alapforrások:

- 9. **Dessewffy Aurél:** X.Y.Z. könyv. Trattner–Károlyi, Pesten, 1841. 43–47., 148–172. [google books, reprint: Bp., 2014.]
- [vagy:] 9. **Dessewffy Emil:** Alföldi levelek (1839–1840) és néhány toldalék (1841). A MK Egyetem, Budán, 1842. [Bevezetés] 1–44. [google books]
- 10. **Asbóth János:** Magyar conservatív politika. Bp., 1875. (Harmadik kiadás) [archive-org; mtdaportal.extra.hu; új kiadása: Attraktor: Máriabesnyő, 2011. ebben: 10–28., 92–117.]
- 10. **Asbóth János:** A szabadság. Pest, 1872. 438–446. (Függelék a gyakorló politikáról) http://mtdaportal.extra.hu/books/a_szabadsag.pdf
- 10. **Asbóth János:** Három nemzedék In: Uő: Irodalmi és politikai arcképek. Bp., 1876. 9–50.

Elsődleges irodalom:

- 9-10. **Dénes Iván Zoltán:** Liberális kihívásra adott konzervatív válasz. Budapest, Argumentum, Bibó István Szellemi Műhely. 2008. a, 15–28, 39–73; b, 235–247.
- 10. **Szendrei László:** A liberalizmus és a konzervativizmus vonzáskörében. Asbóth János politikai-eszmei konstrukciójának változásai. Valóság, 43. évf. (2000.) 5. sz. 80–89. Vagy Uő: Asbóth János: Magyar Conservatív Politika című munkájának kialakulási közege és sajtóvisszhangja. In: Történeti tanulmányok XIII. (Acta...) Szerk.: Velkey Ferenc. Debreceni Egyetem, Debrecen, 2005. 97–118. (pdf.)
- 10. **Szegedy-Maszácz Mihály:** Konzervatív ideológia Asbóth János műveiben. In: Láncki András (összeállította), Körmendy Zsuzsanna (szerk.): Korrajz 2005. A XXI. századi Intézet évkönyve. Konzervativizmus régen és ma. [Budapest,] XXI. Század Intézet, 2006. 57–83.
- 10. **Láncki András:** Eszmék kora. Asbóth János és a modernség. Holmi, 4. évf. (1992) 8. sz. 1128–1138.
- 9. **Vaderna Gábor:** Dessewffyék. A konzervativizmus három útja. Századok, 151. évf. (2017) 3. sz. 481–498. (ADT pdf.)

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Dénes Iván Zoltán:** Szabadság és nemzet a reformkori magyar liberálisok és konzervatívok értékvilágában. *Múltunk*, 47. évf. (2002) 3–4. sz. (Tanulmányok a konzervativizmus történetéből) 380–426.
- **Schlett István:** A konzervativizmus mint politikai pozíció. In: *Korrajz 2005. A XXI. századi Intézet évkönyve. Konzervativizmus régen és ma.* [Bp.,] XXI. Század Intézet, 2006. 85–104. Vagy: Uő: Schlett István: Mi a konzervativizmus mint politikai pozíció – adott helyen, adott időben? *Kommentár*, 4. évf. (2009) 2. sz. 5–20.
- **Dombovári Ádám:** Egy alternatíva kibontakozási lehetőség nélkül. Dessewffy Aurél politikai önarcképe. In: *A hagyomány politikája. Fejezetek a konzervativizmus történetéből.* Szerk.: Békés Márton, Majoros István. Bp., 2006. ELTE BTK TI, 63–93.
- **Varga János:** Keresztútjában a Pesti Hirlap. Az ellenzéki és a középutas liberalizmus elválása 1841–42-ben. *Akadémiai. Bp.*, 1983. 109–146.
- **Andics Erzsébet:** *Metternich és Magyarország.* Akadémiai, Bp., 1975. 209–236.

10. Számvetés és újrakezdés – Kemény Zsigmond esszéi és eszményei a *Forradalom után.*

Alapforrások:

- **Kemény Zsigmond:** *Forradalom után.* Heckenast, Pest, 1850. [vagy: In: Uő: *Változatok a történelemre.* [Kemény Zsigmond Művei] Szerk.: Tóth Gyula. Bp., 1982. (MEK, mtdaportal.extra.hu)
- **Kemény Zsigmond:** *Még egy szó a forradalom után.* Heckenast, Pest 1851. [vagy: In: Uő: *Változatok a történelemre.* [Kemény Zsigmond Művei] Szerk.: Tóth Gyula. Bp., 1982. (MEK, mtdaportal.extra.hu)

Elsődleges irodalom:

- **Szegedy-Maszák Mihály:** *Kemény Zsigmond.* Kalligram, Pozsony, 2007. 245–279.
- *A sors kísértései.* Tanulmányok Kemény Zsigmond munkásságáról születésének 200. évfordulójára. Szerk.: Szegedy-Maszák Mihály. Ráció, Bp., 2014. A kötetből:
 - **Fehér M István:** *Forradalom és rendszerváltás. Kemény Zsigmond két politikai röpirata mai szemmel.* 63–84.
 - **Gángó Gábor:** *Kemény Zsigmond és „az eszmék történészete”.* 85–93.
 - **Imre László:** *„bevált jóslatok” és nemzetkarakterológiai értékviszonyítások Kemény Zsigmond politikai jellemrajzaiban.* 94–107.
- **Szegedy-Maszák Mihály:** *Az újraértelmezés kényszere.* (Kemény Zsigmond két röpirata a forradalomról.) *Irodalomtörténet*, 31/81. évf. (2000) 1. sz. 3–14.
- **Török Lajos:** *Forradalom – Tapasztalat – Várakozás* (Kemény Zsigmond: *Forradalom után*). *Studia Litteraria*, LIII. évf. 2014. 3-4.sz. *Emlékezet és irodalom Kemény Zsigmond.* 18-24.

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Poszler György:** *Közelebb az egyenlítőhöz. Politikai bölcsességünk – Keményről líraian.* *Világosság*, 38. évf. (1997.) 9–10. sz. 27–38.
- **Papp Ferencz:** *Báró Kemény Zsigmond.* 2. kötet. MTA, Bp., 1923. 1–67.
- **Kosáry Domonkos:** *Kemény és Széchenyi 1849 után.* *ITK*, 1963. 2. sz. 149–170.

11. Reformkori szabadságfogalmak vitahelyzetekben. A szabadság „helyesen” Széchenyi, Wesselényi és Kossuth érveléseiben.

Alapszövegek:

- **Kossuth Lajos:** A magyar fő rendek 1833-ban. KLÖM VI. 368–382. (ADT)
- **Széchenyi István:** Világ, vagyis felvilágosító törekvés némi hiba ’s előítélet eligazítására. Pesten, 1831. 52–77, 382–393. [google books ill. MEK]
- **Széchenyi István:** Stadium, Lipcse. 1833. 17–46. [google books ill. MEK]
- **B. Wesselényi Miklós:** Balítéletekről. Bukarestben, [valójában: Lipcse] 1833. 99–114.

Elsődleges irodalom:

- **Dénes Iván Zoltán:** A közösség ügye és a szabadság ügye. Kossuth nemzet- és szabadságértelmezése. Tiszatáj, 2002. 9. sz. 54–77.
- **Miru György:** Szabadság és politikai közösség – Kossuth Lajos politikai alapfogalmai. Argumentum – BISZM, Bp., 2011. 20–66.
- **Gergely András:** A magyar liberalizmus születése. In: Egy nemzetet az emberiségnek. Tanulmányok a magyar reformkorról és 1848-ról. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1987. 9–98.
- **Csetri Elek:** Széchenyi István szabadságfelfogása. In: Somai József (szerk.): Széchenyi és Erdély. Tanulmányok. Kolozsvár, 2002. 49–88.
- **Hanus Éva:** Gondolatok a szabadságról. Tiszatáj, 47. (1993) 9. 71–75.

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- **Kecskeméti Károly:** Magyar liberalizmus 1790–1848. Argumentum – BISZM, Bp., 2008. 185–198.
- **Gergely András:** Széchenyi eszmerendszerének kialakulása. (Értekezések ... Új sor. 62.) Akadémiai, Bp. 1972. 127–142.
- **Varga Zoltán:** A szabadságesszme a XIX. század első felének magyar államszemléletében. Századok, 72. évf. (1938) pótfüzet 576–641.
- **Dénes Iván Zoltán:** Magyar liberális szabadság- és nemzetértelmezések 1848 előtt. Collectio Iuridica Universitatis Debreceniensis, [6. évf.] 2006. 6. sz. 97–108.
- **Dénes Iván Zoltán:** A köz java és az egyén boldogsága: a politikai és az egyéni szabadság viszonya. Világosság, 39. (1998) 5–6. sz. 114–131. főként: 120–121.

12. Forradalom-fogalmak a „forradalomban” (és azután) – Petőfi Sándor és Kossuth Lajos forradalom-értelmezései.

Alapforrások:

- a, **Lapok Petőfi Sándor naplójából.** Petőfi Sándor Összes Próza Műve és Levelezése. Magyar Helikon, Bp., 1967. 398–411. (MEK)
- a, **Petőfi Sándor közletti lírája 1847–1848.** Petőfi Sándor összes költeményei. [sokféle kiadásban] (MEK)
- b, **Kossuth Lajos Összes Munkái XI-XII.** kötet. (Illetve a visszaemlékezések és elemzések az emigrációs irathagyatékban,) (Arcanum adatbázis) Dokumentumszámok: KLÖM XI. 144., 154., 155., 158., 159., 160., 162., 180., 184.; KLÖM XII. 490., 510., 512. 516., 519., 520., 522., 524.

Elsődleges irodalom:

- a, **Fekete Sándor:** Petőfi evangéliuma. Kossuth Kiadó, Bp. 1989. főként: 102–170. [online:] Digitális Irodalmi Akadémia, Petőfi Irodalmi Múzeum, Bp., 2011.
- a, **Kerényi Ferenc:** Petőfi Sándor élete és költészete. Kritikai életrajz. Osiris, Bp., 2008. főként: 360–415.
- a, **Szilágyi Márton:** Üdvtörténeti távlat vagy társadalmi utópia? (Petőfi és a forradalom). Irodalomismeret, 2017. 3. sz. 37–43.

- **b, Miru György:** Szabadság és politikai közösség – Kossuth Lajos politikai alapfogalmai. Argumentum – BISZM, Bp., 2011. Kossuth „radikalizálódása” alfejezet. 79–91.; 145. 81. jegyzet.; 188-189.
- **a-b, Hahner Péter:** A forradalom fogalmáról. Magyar Tudomány, 2008/8. sz. 920-927.
- **b, Hermann Róbert:** 1848. Forradalom és/vagy szabadságharc? Rubicon, 2017/10. sz. 25-33. (A lapszám többi cikke is használható a témához).

Válogatás az ajánlott irodalomból:

- [Historiográfiai érdekességként:] **Pándi Pál:** „Kísértetjárás” Magyarországon II. Petőfi és az új szociális eszmék. Magvető, Bp., 1972.
- **Péter László:** Vaskalaposok és óvatos revizionisták Gondolatok Kosáry Domokosnak az 1848-as magyar forradalomról írt legújabb könyvéről. Aetas, 2002. 2–3. sz. 212–230.
- **Závodszy Géza:** A polgári forradalmak a gimnáziumi történelemtanításban: Egy fogalom fölépítésének vázlata. Történelemtanítás, 28. (1983) 3. sz. 1-6.
- **Ludassy Mária:** A forradalom kétféle fogalmáról. Magyar Tudomány, 2008/8. sz. 910-919.

13. „Magasabb szinten” az eszmetörténet új irányzatairól.

A kontextualista-intencionalista (cambridge-i) eszmetörténet

- **Horkay Hörcher Ferenc:** A koramodern politikai eszmetörténet cambridge-i látkepe. Utószó. In: A koramodern politikai... i. m. 287–305.
- **Skinner, Quentin:** Jelentés és megértés az eszmetörténetben. In: A koramodern politikai eszmetörténet cambridge-i látkepe. John Dunn, John G. A. Pocock, Quentin Skinner és Richard Tuck tanulmányai. Szerk. Horkay Hörcher Ferenc. Tanulmány Kiadó, Pécs, 1997. 7–53. [kontrollforrásként: Uő: Meaning and Understanding in the History of Ideas. History and Theory, Vol. 8, No. 1 (1969), pp. 3–53. (pdf)]

Válogatás az irodalomból:

- **Kovács Ákos András – Szűcs Zoltán Gábor:** Hogyan olvassuk a 18. század magyar politikai irodalmát? Egy kutatási program keretei. Korall, 10. évf. (2009) 35. sz. 147–174.
- **Gulyás Péter:** Hobbes „aktualitása”. Quentin Skinner és Yves Charles Zarka amszterdami vitájáról. Helikon. Irodalomtudományi Szemle, 55. évf. (2009) 1–2. sz.

A konceptualista (fogalomtörténeti) közelítésmód

- **Szabó Márton – Szűcs Zoltán Gábor:** Fogalomtörténeti perspektívák. Múltunk, 56. évf. 2011. 2. sz. 4–19.
- **Koselleck, Reinhart:** Fogalomtörténet és társadalomtörténet. In: Uő: Elmúlt jövő. [Ford. Hidas Zoltán.] Bp., 2003. 121–147.; Uő: Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája. In: Uo. 241–298.; Uő: Nép, nemzet, nacionalizmus, tömeg. [ford.: Vincze Ferenc – Klement Judit] Korall, 2009. 37. sz. 5–15.

Válogatás az irodalomból:

- **Szabó Márton:** Politikai fogalmak történeti metszetben. In: Koselleck, Reinhart: Az aszimmetrikus ellenfogalmak történeti-politikai szemantikája. Józsefvegy tankönyvek, h. n. 1997. 83–103.
- **Halmos Károly:** A fogalomtörténeti megközelítés lehetőségei. In: Források és történetírás – Válogatás a Miskolci Egyetem BTK által 1999. október 14-16. között rendezett történettudományi konferencia előadásából. Miskolc, 1999. 223–235.
- **Kovács Ákos András – Lajtai L. László:** Koselleck nemzetfogalma a nacionalizmus-elméletek fényében. Korall, 2009. 37. sz. 17–25.
- **Nagy Ágoston – Pap Milán:** A Begriffsgeschichtétől a fogalomtörténetekig – Historiográfiai vázlat. In: Fogalomtörténet Koselleck után. A politikai nyelv kutatásának kortárs módszertana és gyakorlata. Szerk.: Molnár Attila Károly – Nagy Ágoston – Pap Milán, Bp., NKE Molnár Tamás Kutatóközpont, 2016. 7–19.

Debrecen, 2026. február 3-én

Velkey Ferenc